

tam fel, sokféle jelentést látva bele, vagy három évtizeddel később azt a gyerekkoromban belém költözött nyüzsgő világot". (38–39.)

Némi metaforikus túlzással azt mondanám, hogy ennek a tiszasásvári holtágnak a televényéből sarjadt ki az elmúlt bő fél század egyik legnagyobb költői életműve. A MEGMARADT VILÁG pedig ennek a költészetnek az életrajza. A MEGMARADT VILÁG után verseinek felfedett mögöttes tartományától aligha lehet eltekinteni. Lélegzetelállító írói teljesítmény. És bár Lator töredékesnek nevezi könyvét, életműve ezzel vált teljessé.

Jegyzetek

1. „A versírás ugyanolyan mesterség, mint minden más. Lator Lászlóval rendhagyó önéletrajzáról Kelevéz Ágnes beszélgetett.” *Könyvjelező*, 7. évf. 6. sz., 2011. június. 15. 2. Uo.
2. Magyarul: Edgar Allan Poe: „A MŰALKOTÁS FILOZÓFIÁJA”. Ford. Babits Mihály. In: uő.: VÁLOGATOTT MŰVEI. Európa, 1981. 830–843.
3. Szabó Lőrinc: VERS ÉS VALÓSÁG. ÖSSZEGYŰJTÖTT VERSEK ÉS VERSMAGYARÁZATOK I–II. Magvető, 1990.
4. Petri György: MAGYARÁZATOK P. M. SZÁMÁRA. *Holmi*, 12. évf. 12. sz., 2000. december. 1432–1461. és uő.: MAGYARÁZATOK P. M. SZÁMÁRA (II). *Holmi*, 19. évf. 4. sz., 2007. április. 425–431.
5. Vas István: NEHÉZ SZERLEM I–IV. (ELVESZTETT OTTHONOK, A TAVALYI HÓ, A FÉLBSZAKADT NYOMOZÁS, MÉRT VIJJOG A SASKESELYŰ? I–II.) Szépirodalmi, 1983–1984; AZUTÁN I–II. Szépirodalmi, 1990.
6. Nemes Nagy Ágnes tanulmányai közül elsősorban a 64 HAITYÚ (Magvető, 1975) és a METSZETEK (Magvető, 1982) című kötetek tanulmányai tartoznak ide, az utóbbin belül különösen az EGY VERSKÖTET ELŐSZAVA (375–390.) érdemel figyelmet.
7. Tandori Dezső: „MI MONDHATÓ RÓLA, MONDHATÓ RÓLA”. *Híd*, 36. évf. 1. sz., 1978. január. 72–88. és *Híd*, 36. évf. 2. sz., 1978. február. 209–223.; „HARMINCÖT ÉV UTÁN”. In: uő.: TÖREDÉK HAMLETNEK. Q. E. D. Kiadó, 1995. 111–126.; „UTÓSZÓ”. In: uő.: TÖREDÉK HAMLETNEK. Fekete Sas Kiadó, 1999. 123–126.; A DAL VÁLTOZÁSAI. ELTE Magyar Irodalomtörténeti Intézet, 1994; A HOLNAP UTÁNI. TANULMÁNYOZÁSOK. Szeged, Tiszatáj Könyvek, 2005. Köszönöm Várad Szabolcsnak, hogy Petri György főelemzéseire és Tandori Dezsőnek a *Híd* című folyóiratban közölt tanulmányára felhívta a figyelmemet.
8. Wayne C. Booth: THE RHETORIC OF FICTION. Second Edition. Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books, 1991 (1961). 158–159.
9. „Lator”. *Holmi*, 7. évf. 1. sz., 1995. 128.

11. Nemes Nagy Ágnes: EGY VERSKÖTET ELŐSZAVA. In: uő.: AZ ÉLŐK MÉRTANA. PRÓZAI ÍRÁSOK. Osiris, 2004. 2. kötet, 32.

Ferencz Győző

„SAJÁT IDŐM, AZ UTÓLAGOS ÁTÉLÉS TÖRVÉNYEI SZERINT”

Szakács Eszter: *Vizre írt. Válogatott versek, 1987–2006*
Jelenkor, 2009. 93 oldal, 1800 Ft

Szakács Eszter költészetére mondhatjuk, hogy kezdettől kész volt,* de azt is, hogy folyamatosan változik. Olyan, mint a víz, amely azonos önmagával, mégis más, magára ölti a talaj színeit és formáit, amerre jár, máskor eltűnik a szem elől, és mégis megvan. Ezért nem hiszem, hogy örökre megszakadt volna Szakács Eszterben a versírás folyamata, ahogy visszatekintő pályaképében gondolja (A VERS SZÜLETÉSE ÉS HALÁLA, *Holmi*, 2009/5.). Én legalábbis nagyon sajnálnám, ha nemzedékem egyik önálló utat járó, eltéveszthetetlen hangja elhallgatna, vagy csak prózában szólalna meg.

Szakács Eszter költészetének állandó eleme, talán mert zárkózott költői alkatához ez illik, egyrészt a többé-kevésbé zárt forma (bár a szigorúbb szerkezetek – haiku, szonett – idővel oldódnak, csak az ötödik kötetben térnek vissza a négyes strófák, lazább tercinkák után), másrészt a szűkszavú, részleteiben érzékletesen pontos, közlendőjében gyakran enigmatikus fogalmazás. Emellett a versek egyik legjellegzetesebb

* Szakács Eszter internetes weblapján a köteteiről szóló recenziók, kritikák megtalálhatók. A fenti megállapítás Várady Szabolcsé („OTTHONA KÉT SZÉK KÖZÖTT”. A REJTETT KIJÁRAT, Európa, 2003). A beszédmódról lásd V. Gilbert Edít (*Kritika*, 2001. október) és Bodor Béla (*Élet és Irodalom*, 2003. augusztus 22.) írását, a tükör toposzairól többek közt Kemsei István recenzióját (*Kortárs*, 2003/4.), a mitológiáról mások mellett Juhász Attiláét („VISSZAFÖJTÖTT VÁRAKOZÁSSAL”, *Műhely*, 2007/3.), Báthori Csabáét (A HOLTAK DIALEKTUSA. *Holmi*, 2007/8.) és Görfföl Balázsét (NYARALÁS ATLANTISZON, *Jelenkor*, 2008/2.). Szakács Eszter költői világát illetően Szabó T. Anna, Lackfi János és Halmai Tamás értő írásait emelném ki.

védjegye az állandó taktilis érzékelés, az ujjbegyé, a bőré:

„Nem tudta, mi az, mit egyre vár, kutat,
de az ér lágy hajlását tapintva
úgy borzongatta hátát a kusza minta,
mintha zene érné vagy huzat.”

(ÉMLÉK; HALAK KERTJE, 1993)

Visszatérő motívum például a teljes felületével tapadó falevel: „*Ésik. Pár nedves levél tapad a teraszra*” – MÁSÍK HELY, MÁSÍK IDŐ (az azonos című kötetből, 1999); „*Ahogy sárga bakancsra nedves levél tapad. / Nem tudom, egy kő mért idézi folyton a kezét*” – BÁRHOGY ÍROM MEG (ugyaninnen); „*lábtöröljén nedves levél hever*” – ESŐ UTÁN (ÁLOMBESZÉD, 2002). Vagy másutt:

„*Merülni kezdtem, álmodtam hát láb helyett
uszonyokat.
Suhantam. Fönt csillagképek, lent hínár és moszat.
Hátam mögött hagyva öblöt, zátonyt, áramlatot,
tett nélküli következmények lágy víze simogatott.*”
(ÁLOMIDŐ)

Ide tartozik szintén ebből a kötetből egy igen szokatlan kép is: „*sibbad a fejbőre, ha zsemlet vajaz*” (PATCHWORK). De az érintést, érintkezést – ebben a másik embert csak hiányával megidéző költészetben – többnyire a víz, a szél, a kő, a homok jelenti: ha akarom, a semmi, ha akarom, az egész (neoplatonikusan értett?) univerzum. A fészekből kiesett verébfióka, „*mint maroknyi szellő ült tenyerére*” (JÓKIVÁNSÁG), „*Szemhéjára hópihe olvad*” (ÉRTELMEZÉS). És a 2006-os SAUDADE-kötetben is: „*Érints meg, mondom a szélnek, / a lábujjaim közt átfolyó homoknak*” (NAPLÓJEGYZETEK); „*Ujjbeggyel, mint a vak, bejárni a / szűkülő köröket egy fémspíralon*” (ÉBREDÉSEK). A „*tett nélküli következmények*” világában ezek az észrevétlen jelek is ugyanabba az ellentétbe illeszkednek: a végig érezhető erős érzékiség tere, ideje mindig el van távolítva, még az illatok (például a fűszerek illata) is emlékekhez tartoznak, vagy emlékek felidézését indítják el. Ebben a világban a semmi: tapintható.

Jobban változnak Szakács Eszter verseinek helyszínei (szoros összefüggésben, ha jól érzelkelem, a hangvétellel is), úgy tűnik, kezdetben inkább friss impressziókat olvasunk („*míg nekem egészen a lábamig ér / a frissen mosott haj szagú tenger*” – MENNYI KINCS, az első kötetből), aztán inkább jelképes a szintér, például egy utca – angyalokkal (ÉLŐSZÖR AZ ANGYALOK JÖNNEK EL, a SÜLY-

LYEDŐ ATLANTISZOM című, második kötetből; 1995). Az „istenkereső” periódus, ahogy ezt az időszakát Szakács Eszter visszatekintve nevezi, szimbolikus, metaforikus tereivel még jelen van a harmadik kötet egyes istenverseiben: „*te ritka közeg, kibén létezniem adatott*” (KIS ANESZTEZIOLÓGIA), és később is: „*Akár egy város, ahol valaha laktam, / olyan vagy már régóta nekem*” (AZ ALVÓK). Ám a harmadik kötet már: MÁSÍK HELY, MÁSÍK IDŐ.

A hely a hétköznapi terep (és hozzá a köznapibb beszédmód), az idő ezúttal – átmenetileg – a jelen. „*Oththona: két szék között. / Belakta a helyet. / Ágy, tévé, fonott ruháskosár*” – így indul a HESZTIA című vers; „*Van már kenyérem, van lakásom, / állás – dolgozhatok rogyásig*”, „*s mikor a boltból hazahordom, / bőven májkrém, lekvár a spájzban*” – olvassuk az idézőjeles című „BOLDOG SZOMORÚ DAL”-ban. A két fontos, létösszegző vers nagyon más tónusú. A HESZTIA (nem szerepel ebben a válogatott kötetben) keserűbb vagy inkább: kesernyésebb, és ezzel a hangvétellel (amely engem első olvasáskor, bevallom, zavart, pontosabban megzavart) némileg elfedi a benne rejlő filozófiát, a gondolkodásra készítő paradoxont:

„*Reggel van, felkel,
este, lefekszik.
Elalszik és megtelik semmivel,
hogy tele legyen újra.*”

A vers négy tömbből áll, és a következő mindig az előző utolsó (két) sorából vagy azok variációjából indul. Mire a negyedik részben a vers visszaérkezik az indító, banálisnak is szánt sorhoz, egész más magasságokat jár meg:

„*Hogy tele legyen újra.*”

*Alszik,
lakatlan ház a dombon.
Ajtó, ablak zárva,
de a fű nő a kertben.
Alszik,
és Isten hallgatja a fű növekedését.
Alszik,
és nem hall semmit,
mert ahol ő van vagy nincs,
semmit sem jelentenek
a hangok, ő vagy Isten.
Alszik,
majd felébred, hogy hazaérkezzen,*

otthona: két szék között.”

A Kosztolányi-persziflázásban egyszer csak előbukkan a költő humorérzéke, méghozzá ott a legerősebben, ahol nem csak a Kosztolányi-elemeket írja át mai hétköznapi nyelvre (a hétköznapi helyzetekhez), hanem intarziásan benne is hagyja az eredeti vers szavait.

„Füldő van, mikor a hátam fáj,
füldugó beteg idegemnek,
s hogy rákezdik a szomszédban, már
nem érzem magam idegemnek.”

(Kiemelések tőlem.) A „langy tea” helyett a „füldugó” a vers egyik talitalálata. Ugyanakkor Kosztolányi világának gazdagsága, társas boldogsága helyén a mai költő csakis ironikus értelemben érezheti, hogy nem idegen. Ha bárki sorról sorra összeveti a két verset, még talál meglepetéseket, az önirónia más jeleit. A zárlat, a kincs-keresés Szakács Eszternél a kútfúrás képét ölti:

„De néha megállok az éjen:
mintha egy őrjögő ázna kutat,
valami még mozog a mélyen,
befelé keres kiutat.”

Egy harmadik fajta helyszín is feltűnik a kötet címadó versében. Egyszerre látunk egy nagyon érzékletes képet (binnen a levélmotívum is): „*Esik. Pár nedves levél tapad a teraszra. / Nem ilyennek képzeltem el. / Gekkok, citromfű és talán egy-két olajfa, / a fűben felfordult vödör*” (MÁSİK HELY, MÁSİK IDŐ), ugyanakkor a feltételes mód jelzi, hogy ez a világ voltaképp képzeletbeli („*bodzaszörpöt tölténék*”, „*Erővel fogdám vissza / kezem, mely sötét hajában bújkálni vágyik*”). Pontosabban két elképzelt jelenetről van szó, két egymásra vetített, de meg nem nevezett megszólítottal, egy feltételesen létező távolabbi, hiszen harmadik személyűvel és egy közvetlenebb, második személyűvel (aki azonban még elérhetlenebb):

„s fikarcnyit se gondolnék arra,
hogy lehetne az a hely, az a nap e másik,
amikor szintén egy teraszon, szintén ketten
ülünk, s nem ő, te vagy velem.”

A képzelt világban csak az egyes szám első személy valóságos. Egy másik versben viszont az én is egy „*sokszereplős tévésorozat*” szereplőire hullik szét (SZAPPANOPERA), és ez, az én vizsgálata már átvezet a következő kötethez.

A képzelet (vagy a belső történések) és a valóság egybeolvadásának természetes terepe az álom. A negyedik kötet: *ÁLOMBESZÉD*. Az álomban leégett vagy kirabolt lakás (ÚJ ÉLET) a múlt lezárása, a múlttól való megszabadulás: „*újfajta tágasság*” (még egyszer idézem a HESZTIA semmiképpét: „*megtelik semmivel, / hogy tele legyen újra*”). Szimbóluma a (kettős értelemben is) „*képtelen*” fehér fal és a megfordított tükör:*

„S a poltalan, képtelen, hófehér falon
csak tükör lógna, az is befelé fordítva.

Mert mélyére nézve mindig másokat láttam.
Bármilyen időben és bármilyen helyen.”

Ez a két sor ars poeticaszerűen jelzi az előző kötetből való elszakadást: a „*másik*” helyet-időt fölváltja a „*bármilyen*”.

A tükör eddig is előforduló motívuma, topozsa ebben a kötetben a lehangsúlyosabb, nagyjából a versek negyedében ott van, ritkábban tárgy (végigfut rajta a repedés, párás aranykeretbe foglalja a beszélő testét), többnyire inkább szimbólum, szimbolikus terep. Felidézi a platóni barlang falán visszaverődő képet (a valóság helyett a látszatot), a bibliai Pál apostol homályos-tükör-képét és a tükörtoposz más elemeit. Szakács Eszter tükrében a múlt és a jövő, a képzelt világ jelenik meg, a személyiség szóródik (hasad) szét szerepekre („*Látom, ahogy fölkel*”... „*Én nézek vissza rá a tükörből, / de hiába próbálok inteni*” – BALLADA), álombeli és éber állapotra, az akaratra és a cselekvőre válik szét. Néha egészen úgy, mintha az álom- és tükörbeli lény egy másik személy volna, mint a GÓLYAKALIFA kettős világa – „*Amíg nem tudom megtanulni: még ha / ott is dobnak el, itt érjek a célba*” (KAVICS). A tükörben az én múltbeli arcomat lát, meg nem született, genetikailag ismétlődő arcomat (VISSZAUTASÍTOTT ÓSANYASÁG), és a tükör a bujkálás helyszíne is: „*Félek már tükrökben bujkálni, hol kínzó / gondolatnál több nem lehet semmi, / hol kopott aranyú keretek közt kell / szüntelen megszünni, megszületni*.” (TÜKRÖKBEN BUJKÁLÓ.) Gondolom, a cím Nagy László VERSBEN BUJDOSÓ-jára is utal, hiszen a tükör Szakács Eszternél a valóság ellentéte, így akár a költői készenlét állapota is lehet. Egyetlen versben szembesül a nem tükörbeli én önmagával, de nem morális értelemben (milyen ember vagyok? – ami a tükör újabb nagy topozsa), ha-

* Mint Adynál a VALAKI ÚTRAVÁLT BELÖLÜNK-ben.

nem a valóságos és a tükörbeli én lehetőségei állnak szemben egymással. Eszerint az övé a tudatosság, a szorongás, a felelősség, az elidegenedett lét (a versírás), szemben a „tükörbeli másik” több értelemben vett szabadságával.

TÜKÖRKÉPEINK

*A vízcseppektől összeránduló bőr.
A gyanakvó szem a tükörben,
melyből nem tudom, ki néz rám.
Az álom,
melyre hajnalban nem emlékszem, az ő világa.
Az enyém a pontos hullámverés,
amit félelemnek hívnak.
Repülni tud, én csak leesni.
Szabadon szeret és gyűlöl,
de tetteinek következményeit én viselem.
Öllezik,
mikor tőlem egy érintés se telik.
Irigység tölt el, ha eszembe jut mindaz,
mi születése jogán megilleti.
Irigység tölti el, ha eszébe jut mindaz,
mi születésem jogán megillet.*

(Kántor Péter az Istennel való viszonyát írja le hasonló szerkezetű mondatokkal, és a transzcendens elem talán Szakács Eszter versében is jelen van.)

A SAUDADE című, ötödik kötetben, különösen a többrészes hosszú versekben ez a szabadság, ez a tükörbeli világ teljesedik ki, valós emlékekből és képzeletből. A terep (mint már a MÁSÍK HELY, MÁSÍK IDŐ címadó versében is) a mediterrán – görög – tengerpart, az idő a múlt vagy a képzelet és a mitológia örök ideje. A hang az előző kötethez képest hol bensőségebb, személyesebb (ez különösen a kötet első két ciklusában van így), hol emelkedettebb (mint a mitológiával teli második kettőben).

Szakács Eszter nem titkolja, hogy a valóság alulmarad a látványból támadó asszociációval, gondolattal szemben (bár ebben van némi önirónia is):

EMLÉKMŰ

*Éles peremű lábnyomok a homokban:
mintha az örökkévalóságnak készültek volna.
E hitemben nem ingat meg a gyorsan emelkedő
dagály.*

(Másutt a látás iránya, logikája fordul meg: „*Megálltam ott akkor, akár a szikla, / amelyből forrás fakad hirtelen, / s kiáradt szememből a látvány, hogy kiszabja / létem határait a semmiben.*” GENEZIS – kiemelés tőlem.)

Érdeemes a kötet időszerkezetére figyelni (igaz, a ciklikus tagolás a válogatott kötetben megszűnik, de a versek sorrendje megmarad). Az első vers, a THÉRA mellérendelő, mozaikos leírásával úgy teremti meg az idilli (de inkább bensőséges, valóságosan látott) világot, hogy egy pillanatra el is hisszük jelen időnek. A hatrészes vers több helyen is utal az időre: „*Rögtön folytatással kezdem a napot: / nehéz, monogramos vásznak közt az ágyban fűgét eszem*”; „*Combom alatt a nyugágy megnyugtatóan feszes vásznával / először hiszem, hogy semminek se kellett volna másként történnie*”; „*Mennyit gondoltam otthon a só- és kátrányszagú nappalokra*”; „*Nem vágyom már másra, csak erre az egyetlen pillanatra, / ami van és van és van és nem tud véget érni soha.*” Mégis nehéz nem az utolsó rész zárósortainak hinni:

*„Ahol tegnap a romok közt kavicsot hagytam
a halottaknak,
porba rajzolva láttam azt a házat,
melyben saját időm, az utólagos átélés törvényei
szerint élek.”*

(Hasonlóan zárul a NAPLÓJEGYZETEK is: „*Úgy érzem, jelen vagyok, / de már csak az emlékek tanúsága szerint.*”) A konkrét múlt idő átköltözik az örök jelenbe.

A kötet legerősebb ciklusa, a megrendítő KÉK HOLD ALATT egyértelműen a múlt felé fordul. Itt az önelemző első személy az elvesztett második személyhez szól, gyászában sebezhetőnek mutatja magát (ÉVFORDULÓ, SAUDADE, ÉBREDÉSEK). Így is enigmatikus marad, de jobban megmutatkozik, és az olvasónak is megengedi az érzelmi azonosulást:

*„Harangok zúgnak a tenger fölött.
Megint úgy terítettem, mintha ketten...
És két gyertyát gyújtottam, mert veled vesztett
az is, aki nélküled nem lehettem.”*
(ÉVFORDULÓ)

A szenvedélyt az erősebb zeneiség is felszínre hozza (bár épp a zene mögött érezni néha Tóth Krisztina és Szabó T. Anna egy-egy sorát, mozdulatát).

A két utolsó ciklus ideje: általános. A harmadikban Szakács Eszter belülről ismerősen írja meg a görög mitológia történeteit, például a nosztalgiát, a honvágyat („*Aztán élvezni kezdtem, mit is, nem a csatákat és cseleket, / inkább a hazatérés utáni vágyat, mely végül táplálékommá lett*” – ODÜSSZEUSZ HAZATÉR), vagy a LÓTUSZEVŐK-ben a művészeket („...*mondásokat hívunk az otthonunknak. / Másokhoz nem mérve, de a bennünk zajló történetekkel azonosítva magunk, / hullámtalan, fekete vízre írunk, mindenre és semmire se készen, / miközben valaki mint-ha végig nevetne bennünk*”). A negyedik ciklus ideje pedig úgy általános, hogy a semmi, a Hádész, a holtak felé tárul ki, ismét személyesebben, mint a mitológiából építkező ciklusban.

„*Ott van a világ vége
mindig, ahova mennek.
Nem tudni még, halál vagy élet
bizonyul nehezebbnek.*”

Így fognak ők az égbe menni,
mert az égben nincsen semmi,
s amit megtanulnak, az annyi:
hogyan kell a semmiben lakni.”
(HOLT NYELVEN)

Ez ismét másféle hang: éneklő, népdalszerű, talán a népdalt idéző kései Orbán Ottó-hangot is idézi, az egyetemes létbizonytalanságban, a kötetnek ezen az újabb magaslati pontján a költészeti hagyományhoz fordul.

Szakács Eszter a múltat, a múltban az arcokat keresve megmutatja, mennyire tudatosan zárt le egy-egy kötettel egy-egy korszakot – hiszen az itt következő vers hatodik sorával egyértelműen jelzi, hogy a verseskötetek során halad végig:

ARCOK

*Mikor tükkörbe nézek, annyi arc lebeg benne, s én nem tudom, melyik vagyok.
A húszéves, ki úgy éli az életet,
mint önbeteljesítő jóslatot?
Vagy az, ki csak múltat faggat, lezártat?
Vagy amelyik másik időt, másik helyet
épp most akar választani magának?
Mikor tükkörbe nézek, annyi arc lebeg,
s bár ezen a sötét, kerethez zárt vizen
valamelyik még néha felragyog
(mielőtt kihunyna, akár a csillagok),
van egy, kit nem láthatok meg sosem...*

Így talán indokolható, hogy én is a könyvek rendje, ideje, világa szerint haladtam, egy-egy példával kibővítve a VÍZRE ÍRT-kötet válogatott anyagát, amelyben például ez a vers sem szerepel. A válogatás célja nyilvánvalóan a tömörítés, a vonulatok kiemelése, esetenként a levegősebb elrendezés volt (például a THÉRA hat része külön-külön lapra került), Szakács Eszter szigorú kézzel hagyott ki mindent, amit az új rendben esetlegesen érzett volna. Az olvasó persze előveheti a számára kedves korábbi köteteket is – fő, hogy kövesse a költőt abba a világba, ami a legritkább terep: a figyelem, a készenlét, a keresés végtelennel érintkező, tiszta levegőjű világába.

Mesterházi Mónika

A TEREMTETT PARADOXON

Tatár György: „Egy gyűrű mind fölött”
Akadémiai, 2009. 184 oldal, 2650 Ft

1

A BIBLIA teremtett mindenségének beláthatatlan formagazdagságát nem csupán az eleven és a holt természet, a földi kultúrák fellelhető nyomai biztosítják, hanem az emberi gondolkodás fogalmi alapzata is, amely rejtett életet élve a Föld tektonikus repedéseiben húzódik meg kezdettől fogva, világkorszakokon át. E fogalmi alapzat pedig éppúgy a teremtés része, mint a látható, kézzelfogható világ; különös lényei időről időre szerterajzanak a lakott mindenség tájékain, hogy azután vissza is térjenek a szülőföldjükre, miközben folyamatosan más és más arcukat mutatják a különféle kultúrák polgárainak. Egyfajta különös fogalommitológia képviselői ők, körükben jól megférnek egymással a szirének, akik a matematika „platóni természetéről” énekelnek, azok a nimfák, akik könnyed filozófiai traktátusok költői metaforáit testesítik meg, vagy éppen Baruch Spinoza kedvenc logikai szörnylénye, a Khiméra. Az imént említett színpompás, avagy nagyon is rémisztő *metamorphoses* szereplői mindenestre jelen vannak Tatár György írásaiban, pontosabban az illusztris szerző felidézte „világok” kulisszái közt. Jelen vannak tehát, de korántsem valamiféle